

‘Een ecologische berm draait om ecologische meerwaarde, maar ook om praktische uitvoerbaarheid en continuïteit’

Ecologische bermen vragen om specialistische kennis

Op 21 september hielden Ranox, Heem, De Ginkel Groep en Buiting Advies een kennisochtend over ecologisch bermbeheer. De organiserende partijen vallen allemaal onder het netwerk van Natuurpro. Gert-Jan Koopman, natuurtechnisch adviseur van Natuurpro en Elmar Prins, projectleider ecologie van Buiting Advies boden in het oratorium van De Koninklijke Ginkel Groep handvatten om effectief kruidrijke bermen te realiseren.

Auteur: Karlijn Raats

Stijgende waardering voor ecologisch beheer

Een van de aanwezigen was gemeente Wijdmeren. De gemeente is op zoek naar meer knowhow met betrekking tot ecologisch bermbeheer. Ze onderhoudt haar buitengebied – waar een diverse ondergrond ligt van veen, zand en klei – door de bermen twee keer per jaar te klepelen en het maaisel te laten liggen. Er zijn al eens proeven uitgevoerd met kruidachtige planten doorzaaien, met wisselend succes. Een van de vragen tijdens de kennisochtend was hoe het kan dat sommige kruidachtigen niet aanslaan, terwijl er wel gemaaid en afgevoerd wordt.

Peter Grubben van Jonkers Hoveniers en lid van Natuurpro uit Venlo zit in de zaal: ‘We moesten vroeger ons best doen om werken op het gebied van ecologische vergroening binnen te krijgen. Nu zijn wethouders veel vaker gemotiveerd, maar ook voor waterschappen en provincies is ecologisch beheer van steeds groter belang. Ook bewoners vragen niet meer wat we aan het doen zijn. Er ontstaat een algemeen bewustzijn op dit vlak.’

De bloemetjes en de bijtjes

Elmar Prins van Buiting Advies kan beamen dat de waardering voor ecologische bermen flink is toegenomen de afgelopen paar jaar, zowel onder

overheden als bewoners. Steeds meer gemeenten onderkennen het belang van ecologisch bermbeheer. Bermen kunnen een ecologisch netwerk vormen binnen het landelijk gebied.

De insectenpopulatie is door middel van bestuiving van groot economisch en landbouwkundig belang. Ook zijn insecten belangrijk voor de instandhouding van inheemse plantensoorten. Prins toont een voorbeeld van de inheemse plantensoorten die je als eerste tegenkomt als je gaat verschralen, waaronder veldzuring en scherpe boterbloem. Raken bermen verder verarmd, dan verschijnen inheemse kruidachtige planten, zoals schapenzuring.

‘Naast dat de berm ecologisch interessanter en mooier wordt, heeft het ook nog andere voordelen’, aldus Prins. ‘De verschillende wortelstelsels van kruidachtige planten en grassen – penwortels en uitlopers – maken een ecologische berm stabiel. Bermen die niet ecologisch worden beheerd en waarbij het maaisel blijft liggen, hogen in de loop der jaren op en moeten dan worden afgeschaafd. Dat is een zeer kostbare ingreep.’

Kanttekeningen

Met al die voordelen in het achterhoofd gaan

Gertjan Koopman

Elmar Prins

overheden, op enkele uitzonderingen na, versralen om kruidenrijke bermen te creëren. Mooi werk, want het ecologisch beheer zet pas zoden aan de dijk als er wordt opgeschaald. Prins en Koopman waarschuwen ervoor om dat niet zonder vooropgezet plan te doen.

Versralen of niet versralen?

Elke beheerder moet zich eerst afvragen of een berm geschikt is om te versralen. Wanneer een berm te weinig ecologische waarde heeft, omdat je er telkens opnieuw in moet investeren, er kabels en leidingen doorheen liggen, het voedselrijke sloopvuil uitlekt in de berm, of de berm naast intensieve landbouw ligt en daardoor voedselrijk wordt, heeft het weinig zin om te versralen en kun je het beter een voedselrijke grasberm laten.

Buiting Advies ontwikkelt specifiek voor een gemeente een bermindeling. Prins: 'We delen de bermen in typen in. We delen bermen niet te specifiek in, maar willen wel voldoende recht doen aan de verscheidenheid per gebied. Dus in totaal hebben we circa 25 bermtypen geformuleerd. De bermtypen zijn met name ingedeeld op basis van voedselrijkdom, kruidenrijkdom

en structuur. Voorbeelden van bermtypen zijn: voedselrijke grasbermen, matig voedselarme kruidenrijke bermen, structuurbermen en bosbermen. Niet alle bermtypen hoeven verschillend beheerd te worden, aangezien het wel praktisch en uitvoerbaar moet zijn.

Inheems materiaal behorend bij het floradistrict

Hét startpunt bij de inzaai van een berm is volgens Koopman inheems materiaal. Daarnaast kijk je naar de floradistricten. Je probeert met je plantensoorten aan te sluiten bij de al in de omgeving voorkomende plantensoorten. Latent aanwezige fauna slaat hier gelijk op aan. Natuurlijk kijk je ook naar de bodem: met welke grondsoort heb je te maken en wat is het vochthoudend vermogen van de bodem? Ook je einddoel speelt een rol bij het bepalen van je soortensamenstelling: is de berm een strook kijkgroen tegenover een seniorencomplex of bevindt deze zich in een nieuwbouwwijk met jonge gezinnen waar alle kinderen in de zomervakantie in de berm spelen? Moet de berm vol kruiden komen te staan of mag er ook meer gras dan kruiden komen? Kortom een hele puzzel, die vraagt om specialistische kennis.

'Het beste is om een zeer kruidenrijke berm één keer te maaien bij 9 à 10 graden'

Hoe vaak maaien en afvoeren?

Bij ecologisch bermbeheer worden bermen in het algemeen één of twee keer per jaar gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Een deel blijft staan voor de insecten. Op plaatsen waar de (verkeers)situatie onoverzichtelijk is, moet er vaker worden gemaaid. Koopman en Prins geven bij een zeer kruidenrijke berm met veel insecten de voorkeur aan één keer maaien, als de temperatuur beneden de 10 graden is. Koopman: 'We maaien bermen vaak te vroeg, bijvoorbeeld in september, zodra de bermen zijn uitgebloeid. Maar dan hebben de kruidachtige planten hun voedingsstoffen nog niet allemaal terug kunnen brengen naar hun wortels! Met het afvoeren van maaisel voer je de voedingsstoffen zelfs af. Bovendien krijgt het onderliggende gras na de maaibeurt weer licht en groeit het door tot december. De stimulatie van grasgroei benadeelt de kruidachtige planten in de concurrentiestrijd. Als je later in het jaar maait, bij een temperatuur onder de 10 graden, dan groeit het gras niet meer.'

Twee keer per jaar maaien kan, maar dan moeten er voldoende rozetvormende soorten aanwezig zijn, zoals madeliefjes en biggen-

NatuurPro adviseert vier zaken bij de aanleg van een ecologische berm:

- Kies voor inheemse planten, zeker in het half-stedelijke buitengebied;
- Pas de beplanting aan het gebied aan;
- Bestendig beheer: evalueer een beheer pas na vijf jaar;
- Kies voor verschillende structuren en overgangen.

Structuurberm Berkelland

Voedselrijke grasberm bij een sloot

Voedselarme berm met zandblauwvjes

‘Twee keer per jaar een kruidenrijke berm maaien kan als er voldoende rozetvormende soorten aanwezig zijn’

kruid. Bij het maaien worden alleen de bloemstelen gemaaid en blijven de rozetten intact. Deze soorten herstellen snel van een maaibeurt en met hun rozetten onderdrukken ze het gras.

Omvormmoment

De droge zomers van 2018, 2019 en 2020 waren mooie momenten om bermen om te vormen. ‘De grassen hadden veel last van de droogte, waardoor kruiden meer kans kregen. Dat zien we nu nog terug in de bermen. We hadden die bermen toen ook het laatste zetje kunnen geven door ze om te vormen tot kruidenrijke bermen’, aldus Koopman.

Koopman laat een foto zien van een Fieldtopmaker, die normaliter de toplaag van sportvelden verwijdert. ‘Hiermee kun je de gehele oude toplaag van een berm verwijderen zonder veel grond af te hoeven voeren. Het levert een prima uitgangssituatie voor het inzaaien van de kruidachtige planten.’

Typen ecologische bermen

Bepaalde bermen met meerdere vegetatielagen classificeert Prins als structuurberm, een door hem bedacht bermtype. Deze kunnen zowel voedselrijk als voedselarm zijn. De bovenste laag bestaat uit houtige gewassen, zoals bramen, kleine wilgen, sporkehout en lijsterbes. Hier komen veel vogels op af, zoals zangvogels, winterkoninkjes en roodborstjes. De onderste laag

Ecologisch bermbeheerplan

Hoe ziet een ecologisch bermbeheerplan eruit? Buiting Advies stelt dit soort plannen op voor overheden. Ze beginnen met een soort kanskaart en stellen vast welke bermen de moeite waard zijn om te verschrallen en tot in welke mate. Door middel van een Gis-applicatie kan het bureau aan overheden laten zien welke bermen ze wanneer moeten maaien. Op basis van de standaard bermtype-indeling bouwt Buiting Advies een Gis-applicatie met een invoermodule voor de smartphone. Vanuit de auto inventariseert Buiting Advies alle bermen door de gehele gemeente en worden ze direct in de applicatie ingevoerd. Niet alleen het bermtype wordt ingevoerd, ook het doel en het beheertype worden vastgesteld. Waar wil de opdrachtgever naartoe met deze berm? En wat is er voor beheertype nodig om dat doeltype te bereiken?

wordt gevormd door kruidachtige planten, die insecten aantrekken.

Prins legt uit: ‘Structuurbermen zijn vanwege hun structuur, variatie en microklimaat heel belangrijk voor de flora en fauna. Je moet de bermen wel enigszins laag houden, door de houtachtige struiken en heesters eenmaal per jaar telkens voor een deel – bijvoorbeeld 30 procent – terug te zetten om te voorkomen dat de beplanting doorschiet en de bermen veranderen in singels. Daarnaast moet er gefaseerd gemaaid worden. Belangrijk is dat de gelaagdheid aanwezig blijft.’

Het is belangrijk dat het beheer en onderhoud elk jaar op de planmatige wijze verloopt. Continuïteit is belangrijk voor een goede ontwikkeling van waardevolle bermen en ook voor insecten met een vaste levenscyclus. Willekeurig maaibeheer kan het einde betekenen van een bepaalde faunapopulatie.’

Koopman sluit af: ‘Uiteindelijk is het vooral belangrijk dat ecologisch bermbeheer goed uitvoerbaar is, continu kan worden doorgezet en daarnaast een ecologische meerwaarde biedt.’

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!